

ਹਾਜਰਾ ਅਤੇ ਇਸਮਾਏਲ ਦੀ ਕਹਾਣੀ

ਜਿੰਨੀ ਛੇਤੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਉਤਪਤ 11:30 ਵਿੱਚ, ਲੇਖਕ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਾਰਾਹ ਬਾਬ ਸੀ; ਫਿਰ ਵੀ ਮੂਲ ਬਰਕਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਬਰਕਤ ਜਿਸ ਦਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੇ ਅਬਰਾਹਾਮ ਨੂੰ ਵਾਇਦਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਅੰਸ “ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਕੌਮ” ਬਣੇਗੀ (12:2)। ਬਾਰ-ਬਾਰ, ਯਹੋਵਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪੁਰਖੇ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਅੰਸ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰੱਬੀ ਦਾਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਨਾਨ ਦੇਸ਼ ਮਿਲੇਗਾ (12:7; 13:15, 16; 15:4-7)।

ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੇ ਗੋਦ ਲਏ ਵਾਰਿਸ ਨੂੰ ਵਾਅਦੇ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਖਾਰਿਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ (15:2-4)। ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੇ ਸੌਂ ਖਾਧੀ ਅਤੇ ਅਬਰਾਹਾਮ ਨਾਲ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਨੇਮ ਬੰਨ੍ਹਿਆ, ਇਹ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਵਾਅਦੇ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਾਰਿਸ ਪੁਰਖੇ ਦੇ “ਆਪਣੇ ਤੁਖਮ” ਵਿੱਚੋਂ ਨਿੱਕਲੇਗਾ (15:4, 5, 13-18)। ਸਾਰਾਹ ਨੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਵਾਅਦੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਮਾੜੇ ਨਿੱਕਲੇ।

ਅਬਰਾਹਾਮ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਝਗੜਾ (16:1-6)

ਸਾਰਈ ਅਬਰਾਮ ਦੀ ਪਤਨੀ ਉਹ ਦੇ ਲਈ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨਾ ਜਈ। ਉਹ ਦੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਮਿਸਰੀ ਗੋਲੀ ਸੀ ਜਿਹਦਾ ਨਾਉਂ ਹਾਜਰਾ ਸੀ।² ਤਾਂ ਸਾਰਈ ਨੇ ਅਬਰਾਮ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਵੇਖ ਯਹੋਵਾਹ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਜਣਨ ਤੋਂ ਠਾਕਿਆ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਗੋਲੀ ਕੋਲ ਜਾਹ। ਸ਼ਾਇਦ ਮੈਂ ਉਸ ਤੋਂ ਉਲਾਦ ਵਾਲੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵਾਂ। ਅਬਰਾਮ ਨੇ ਸਾਰਈ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣੀ।³ ਜਦੋਂ ਅਬਰਾਮ ਨੂੰ ਕਨਾਨ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵੱਸਦਿਆਂ ਦਸ ਵਰ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਸਾਰਈ ਅਬਰਾਮ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਿਸਰੀ ਗੋਲੀ ਹਾਜਰਾ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਅਬਰਾਮ ਨੂੰ ਉਹ ਦੀ ਤੀਵੀਂ ਬਣਨ ਲਈ ਦਿੱਤਾ। “ਉਹ ਹਾਜਰਾ ਕੋਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਗਰਭਣੀ ਹੋਈ। ਜਾਂ ਉਸ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਗਰਭਣੀ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਦੀ ਬੀਬੀ ਉਹ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਡੁੱਢ ਹੋ ਗਈ।⁵ ਤਾਂ ਸਾਰਈ ਨੇ ਅਬਰਾਮ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਮੇਰੀ ਹੱਤਿਆ ਤੇਰੇ ਉੱਤੇ ਪਵੇ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਗੋਲੀ ਨੂੰ ਤੇਰੀ ਰਿੱਕ ਨਾਲ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਗਰਭਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਕਦਰ ਉਹ ਦੀਆਂ ਅੱਖੀਆਂ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਗਈ। ਯਹੋਵਾਹ ਮੇਰਾ ਅਰ ਤੇਰਾ ਨਿਆਉਂ ਕਰੇ।⁶ ਫੇਰ ਅਬਰਾਮ ਨੇ ਸਾਰਈ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਵੇਖ ਤੇਰੀ ਗੋਲੀ ਤੇਰੇ ਵੱਸ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜੇ ਤੇਰੀ ਨਿਗਾਹ ਵਿੱਚ ਚੰਗਾ ਹੈ ਤੂੰ ਉਸ ਨਾਲ ਉਹੀ ਕਰ। ਉਪਰੰਤ ਸਾਰਈ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਸਖਤੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਭੱਜ ਗਈ।

ਆਇਤ 1. ਅਬਰਾਹਾਮ ਨੇ ਪਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਹ ਰੱਬੀ ਵਾਇਦਾ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਜੋ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ; ਫਿਰ ਵੀ, ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਸਮਾਂ ਬੀਤਦਾ ਗਿਆ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੇ ਲਈ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨਾ ਜਈ। ਇਹ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਵੇਗੀ ਅਸੰਭਵ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਜਾਪਦੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਛੱਤਰ ਵਰਿਹਾਂ ਦੀ ਹੋ

ਚੁੱਕੀ ਸੀ।¹ ਇੰਨੀ ਬੁੱਢੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ, ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਦੀ ਮਾਹਵਾਰੀ ਰੁਕਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਗਰਭ ਠਹਿਰਣ ਦੀ ਸੁਭਾਵਕ ਆਸ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ।

ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਸਾਰਥੀ ਦਾ ਅਬਰਾਹਾਮ ਦੀ ਪਤਨੀ (ἄβραῆμ, ਇਸਸਾਹ) ਵਜੋਂ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਜੋ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਵਿੱਚ “ਔਰਤ” ਜਾਂ “ਪਤਨੀ” ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਆਮ ਸ਼ਬਦ ਸੀ। ਆਦਮ ਪਹਿਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ “ਪਤਨੀ” ਦੇ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਯਹੋਵਾਹ ਨੇ ਹੱਵਾਹ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ (2:23)। ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ, ਮਿਸਰੀ ਗੌਲੀ ਹਾਜਰਾ ਨੂੰ ਸਾਰਾਹ ਦੀ ਦਾਸੀ (ἡδούρα, ਸ਼ਿਪਚਾਹ) ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸਤਰੀ ਦਾਸੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਵਿਆਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੀ “ਰਾਣੀ ਦੀਆਂ ਦਾਸੀਆਂ”² ਵਿੱਚੋਂ ਸੀ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ “ਇਸਤਰੀ ਗੌਲੀਆਂ” ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਫ਼ਿਰਾਉਨ ਨੇ ਮਿਸਰ ਵਿੱਚ ਅਬਰਾਹਾਮ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ (12:16) ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਹ ਸਾਰਾਹ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਗੌਲੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਰਾਹ ਦੇ ਇਖ਼ਤਿਆਰ ਅਧੀਨ ਸੀ।

ਆਇਤ 2. ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਤੇ ਦਬਾਅ ਵਧਦਾ ਗਿਆ, ਸਾਰਾਹ ਨੇ ਸੰਤਾਨ ਨੂੰ ਜਣਨ ਦੀ ਆਪਣੀ ਅਸਮਰੱਥਾ ਦੇ ਲਈ ਯਹੋਵਾਹ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ, ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਯਹੋਵਾਹ ਨੇ (ਉਹ ਨੂੰ) ਜਣਨ ਤੋਂ ਠਾਕਿਆ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਇਸ ਮੁੱਲਾਂਕਣ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਜਾਣਨ ਦਾ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬੇਸ਼ੱਕ, ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਇਹ ਜਰੂਰ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਕਾਰਨ ਕੁਝ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਗਰਭ ਠਹਿਰਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਵੀ, ਉਤਪਤ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ; ਫਿਰ ਰੱਬੀ ਦਖ਼ਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਗਰਭ ਠਹਿਰਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੋ ਗਿਆ (20:17, 18; ਵੇਖੋ 29:31; 30:22)। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਬਿਰਤਾਂਤ ਭਾਵੇਂ ਜੋ ਵੀ ਰਹੇ ਹੋਣ, ਸਾਰਾਹ ਦਾ ਬਾਂਝਪਣ ਇਸ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਜੋੜੇ ਦੇ ਲਈ ਨਿਰਚਾ ਦੀ ਇੱਕ ਪਰਖ ਸੀ।

ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰਾਹ, ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਇਸ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ, ਪਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਔਲਾਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਨਿਰਾਸ਼ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਅਬਰਾਹਾਮ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਗੌਲੀ ਕੋਲ ਜਾਹ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, ਸ਼ਾਇਤ ਮੈਂ ਉਸ ਤੋਂ ਉਲਾਦ ਵਾਲੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵਾਂ। ਅੱਜ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਅਜੀਬ ਜਾਪਦੀ ਹੈ; ਪਰ, ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਵੰਸ਼ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੇ ਲਈ ਬਾਲਕ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਅਤੇ ਉਹ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਜੋ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਾਂਝ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਝੱਲਣੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਸਾਰਾਹ ਦਾ ਸੰਭਵ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਸਾਰਾਹ ਦੇ ਗਰਭ ਧਾਰਣ ਦੀ ਆਸ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਧੀਰਜ ਵੀ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਅਬਰਾਹਾਮ ਕਿਵੇਂ ਵੱਡੀ ਅੰਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਬਣ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਵਾਅਦੇ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮਿਲਖ ਕਰਕੇ ਲਵੇਗੀ, ਜਿਵੇਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਾਇਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜੇਕਰ ਉਸ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨਾ ਹੁੰਦੇ? ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਮਸੋਪੋਤਾਮੀਆ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਆਮ ਤਰਕ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇੱਕ ਤੀਵੀਂ ਦਾ ਬਾਂਝਪਣ ਸੀ ਜਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਵਾਰਿਸ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਦੀ ਉਸ ਤੀਵੀਂ ਦੀ ਅਸਮਰੱਥਾ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਪਤੀ ਦੂਜੀ ਪਤਨੀ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਅਜ਼ਾਦ ਹੁੰਦਾ ਸੀ; ਪਰ ਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਆਮ ਰੀਤ ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਉਹ ਸੀ ਇੱਕ ਗੁਲਾਮ ਜਾਂ ਦਾਸੀ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਾਜਰਾ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਮਸੇਪੋਤਾਮੀਆ - ਜਿੱਥੇ ਅਬਰਾਹਾਮ ਅਤੇ ਸਾਰਾਹ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਕਨਾਨ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਦਸ ਕੁ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ - ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਨ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਲਈ, ਨੂਜ਼ੀ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਲਿਖਤ, ਜੋ ਕਿ 15ਵੀਂ ਸਦੀ ਈ.ਪੂ. ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਗਈ ਸੀ, ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪਤਨੀ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜਣਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੇ ਲਈ ਬੱਚੇ ਜਣਨ ਦੇ ਲਈ ਲੁਲੂ (ਜਿੱਥੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਦਾਸੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਸਨ) ਤੋਂ ਸੁਰੀਤ ਲੈਣ ਦਾ ਵਿਕਲਪ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਸੁਰੀਤ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਉਣ ਨਾਲ ਜੋ ਬੱਚਾ ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਬੱਚਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਉਸ ਬੱਚੇ ਤੇ ਪੂਰਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੱਕ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।³

ਸਾਰਾਹ ਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਲਝਣ ਵਿੱਚ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਲਈ ਸੈਂਤਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਿਆਉਣ ਚਾਹੁੰਦੀ ਜਿਸ ਦਾ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਤੇ ਉਹ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੱਕ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਲਈ, ਸਾਰਾਹ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ, ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਵਿਕਲਪ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਦਾਸੀ ਹਾਜਰਾ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਵਾਅਦੇ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਦੀ ਕਿਰਾਏ ਦੀ ਮਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨਾ ਸੀ।

ਇੱਥੇ ਜੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਰਤੀ ਗਈ ਹੈ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਰਖੇ ਦਾ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਸੁਝਾਅ ਪ੍ਰਤੀ ਬੇਸਮਝ ਜਵਾਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਅਦਨ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਹੱਵਾਹ ਦੇ ਸੁਝਾਅ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪ੍ਰਤੀ ਆਦਮ ਦੀ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਹੈ (3:17)।⁴ ਬਿਰਤਾਂਤ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਬਰਾਹਾਮ ਨੇ ਸਾਰਾਹੀ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣੀ, ਜੋ ਕਿ ਇਬਰਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਹਿਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਉਹ ਦੀ ਸਲਾਹ ਮੰਨੀ। ਇੱਕ ਭਾਵ ਵਿੱਚ, ਅਬਰਾਹਾਮ ਨੇ "ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਪਾਪ ਵਿੱਚ ਡਿੱਗਣ" ਦੁਬਾਰਾ ਅਭਿਨੈ ਕੀਤਾ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵਚਨ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਇ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਲਾਹ ਮੰਨੀ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਬਹੁਤ ਸੋਕਮਈ ਨਿੱਕਲੇ।

ਆਇਤ 3. ਵਾਅਦੇ ਦੀ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਹਾਕਾ ਬਿਤਾਉਣ ਅਤੇ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਪੁੱਤਰ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਰਾਹ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਿਸਰੀ ਗੋਲੀ ਹਾਜਰਾ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਅਬਰਾਹਾਮ ਨੂੰ ਉਹ ਦੀ ਤੀਵੀਂ ਬਣਨ ਲਈ ਦੇਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਗੋਲੀ (*ਸ਼ਿਪਚਾਹ*) ਹਾਜਰਾ ਅਬਰਾਹਾਮ ਦੀ ਪਤਨੀ (*ਇਸਸਾਹ*) ਬਣੀ, ਉਹ ਦੂਜੀ ਪਤਨੀ ਸੀ; ਜਦ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਕੁਝ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੱਕ ਸਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰਾਹ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਰੁਤਬਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਉਹ ਇੱਕ ਤੋਹਫ਼ਾ ਸੀ ਜੋ ਸਾਰਾਹ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਬਰਾਹਾਮ ਉਸ ਤੋਹਫ਼ੇ ਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਵਾਲਾ ਸੀ; ਹਾਜਰਾ ਕੋਲ ਸੁਰੀਤ ਬਣਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਬਾਕੀ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਵਿੱਚ, "ਸੁਰੀਤ" (*שִׁפְחָה*, *ਪਿਲਗੇਸ਼*) ਅਤੇ "ਪਤਨੀ" (*אִשָּׁה*, *ਇਸਸਾਹ*) ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਿਲੱਖਣ ਹਨ। ਫਿਰ ਵੀ, ਉਤਪਤ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਇੱਕੋ ਔਰਤ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਦੋਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਸੀ: ਹਾਜਰਾ (16:3; 25:6), ਕਟੂਰਾਹ (25:1, 6) ਅਤੇ ਬਿਲਹਾਹ (30:4; 35:22)। ਇਸ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ, ਵਿਕਟਰ ਪੀ. ਹੈਮਿਲਟਨ ਨੇ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਇਆ ਕਿ ਪਿਉ ਦਾਦਿਆਂ ਦੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸਮਾਨਾਰਥਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸੁਰੀਤਪਣ ਦੇ ਲਈ ਕੋਈ ਇਕੱਲਾ ਸ਼ਬਦ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਸੀ।⁵

ਆਇਤ 4. ਸਾਰਾਹ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਦਿਆਂ, ਅਬਰਾਹਾਮ ਹਾਜਰਾ ਕੋਲ ਗਿਆ – ਅਰਥਾਤ, ਉਸ ਨੇ ਹਾਜਰਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਭੋਗ ਕੀਤਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੂਲ ਲਿਖਤ ਕਿਸੇ ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਇਹ ਯੋਨ ਸੰਬੰਧ ਇੱਕੋ ਵਾਰ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਬਰਾਹਾਮ ਅਤੇ ਦਾਸੀ ਨੇ ਸਿਰਫ ਸਾਰਾਹ ਦੀਆਂ ਕਠਪੁਤਲੀਆਂ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ; ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਹਾਜਰਾ ਗਰਭਣੀ ਹੋਈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਸਫਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਫਿਰ ਵੀ, ਉਹ ਸਫਲਤਾ ਸਾਰਾਹ ਦੇ ਲਈ ਖੁਸ਼ੀ ਲੈ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਜਦੋਂ ਹਾਜਰਾ ਸਮਝ ਗਈ ਕਿ ਉਹ ਗਰਭਣੀ ਹੈ, ਉਹ ਦੀ ਬੀਬੀ ਉਹ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਤੁੱਛ ਹੋ ਗਈ (“ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਨਫਰਤ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖਣ ਲੱਗ ਪਈ”; NRSV)। ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਸਾਰਾਹ ਨੂੰ ਈਰਖਾ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ, ਜੋ ਹੁਣ ਹਾਜਰਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲਈ ਇੱਕ ਖ਼ਤਰਾ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹੀ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਆਹ ਕਰਨਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਆਦ ਵਿੱਚ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੇ ਆਦਮ ਦੇ ਲਈ ਸਿਰਫ ਇੱਕੋ ਪਤਨੀ ਬਣਾਈ ਸੀ (2:24)। ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਆਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਵਿੱਚ ਦੁਸ਼ਮਣੀ, ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਅਤੇ ਅਸਥਿਰਤਾ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਸੀ (29:30, 31; 30:8; 35:22) ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਝਗੜਾ ਅਬਰਾਹਾਮ ਦੇ ਘਰਾਣੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜ਼ਾਹਿਰ ਸੀ।

ਆਇਤ 5. ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਹਾਜਰਾ ਦੇ ਘਮੰਡੀ ਰਵੱਈਏ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ, ਸਾਰਾਹ ਨੇ ਅਬਰਾਹਾਮ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, **ਮੇਰੀ ਰੱਤਿਆ ਤੇਰੇ ਉੱਤੇ ਪਵੇ।** ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਉਦਾਸ ਅਤੇ ਉਮੀਦ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਲਈ ਅਬਰਾਹਾਮ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ⁶ ਆਪਣੇ ਕਰੋਧ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਲਈ ਨਾ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ, ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਹਾਜਰਾ ਦੀ ਘਮੰਡੀ ਘਿਰਣਾ ਦਾ “ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗਲਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ” ਵਜੋਂ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ। “ਗਲਤ” ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਇਬਰਾਨੀ ਸ਼ਬਦ *חָמָס* (ਚਮਾਸ) ਤੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਲ ਪਰਲੇ ਨੂੰ ਉਕਸਾਇਆ ਸੀ, 6:11, 13 ਵਿੱਚ ਇਹੀ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ “ਜੁਲਮ” ਸੀ। 49:5 ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਮ ਦੇ ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਾਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਯਾਕੂਬ ਨੇ ਵੀ ਇਹੀ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਸੀ (ਵੇਖੋ 34:25)। ਜਦ ਕਿ ਮੂਲ ਲਿਖਤ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਕਿ ਹਾਜਰਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਵਾਮਿਣੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਰੀਰਕ ਹਿੰਸਾ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ, ਸਾਰਾਹ ਨੇ ਹਾਜਰਾ ਦੇ ਰਵੱਈਏ ਦੀ ਹਿੰਸਕ ਅਤੇ ਘਿਰਣਾਪੂਰਨ ਰਵੱਈਏ ਵਜੋਂ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦੇਸ਼ ਲਗਾਇਆ।

ਸਾਰਾਹ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਾਜਰਾ ਦੀ ਘਿਰਣਾ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਵਾਮਿਣੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸਮਝਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੁਆਮੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰਿਸ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਸਮਰੱਥ ਸੀ, ਜੋ ਸਾਰਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇ ਸਕੀ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਗੱਲ ਸੀ, ਤਾਂ ਸਾਰਾਹ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ ਤੇ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਚਲੀ ਗਈ ਸੀ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਵਸਥਾ ਪਹਿਲੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਸੁਰੀਤ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਜਵਾਬ ਤੋਂ ਬਚਾ ਕੇ ਰੱਖਦੀ ਸੀ। ਹਮੁਰਾਬੀ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਵਸਥਾ ਪਹਿਲੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਇੱਕ ਦਾਸੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਬੱਚੇ ਜਣਨ ਦੇ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, “ਜੇਕਰ ਦੂਜੀ ਇਸਤਰੀ ਦਾਸੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਲਕਣ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਹੱਕ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਉਹ ਦੇ ਲਈ ਬੱਚੇ ਜਣੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੀ ਮਾਲਕਣ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ; ਉਹ ਉਸੇ ਗੁਲਾਮ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਲਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣ ਸਕਦੀ ਹੈ।”⁷ ਕਹਾਉਤਾਂ 30:23 ਵਿੱਚ ਚਾਰ

ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਸਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ “ਦਾਸੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਾਲਕਣ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।”

ਸਾਰਾਹ ਨੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਠਹਿਰਣ ਦੇ ਲਈ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਪੁਕਾਰਿਆ, ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ, **ਯਹੋਵਾਹ ਮੇਰਾ ਅਰ ਤੇਰਾ ਨਿਆਉਂ ਕਰੇ।** ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਰੱਬੀ ਨਿਆਉਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾਸੀ ਉੱਪਰ ਆਪਣੇ ਸਹੀ ਅਹੁਦੇ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾਸੀ ਦੇ ਘਮੰਡ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਪੁਕਾਰ ਰਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਯਹੋਵਾਹ ਦੇ ਅੱਗੇ ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਉਸ ਦੇ ਅਤੇ ਅਬਰਾਹਾਮ ਵਿਚਕਾਰ ਨਿਆਉਂ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵੀ ਸੀ।

ਆਇਤ 6. ਜਦੋਂ ਹਾਜਰਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਰਾਣੀ ਮਾਲਕਣ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਦੇ ਰਵੱਈਏ ਨੂੰ ਪਰਗਟ ਕੀਤਾ, ਅਬਰਾਹਾਮ ਨੇ ਉਸ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰਾਹ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, **ਵੇਖ ਤੇਰੀ ਗੋਲੀ ਤੇਰੇ ਵੱਸ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜੇ ਤੇਰੀ ਨਿਗਾਹ ਵਿੱਚ ਚੰਗਾ [גון, ਟੇਬ] ਹੈ ਤੂੰ ਉਸ ਨਾਲ ਉਹੀ ਕਰ।** ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਇਹ ਨਰਮ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੇ ਦੁਆਰਾ, ਪੁਰਖੇ ਨੇ ਪਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਹ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰਾਹ ਹਾਜਰਾ ਨਾਲ ਕਠੋਰ ਵਿਹਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ, ਇਹ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਆਲੂ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਸਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਕਰੇਗੀ। ਫਿਰ ਵੀ, ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਆਸ ਝੂਠੀ ਸਾਬਤ ਹੋਈ; ਬਜਾਇ ਇਸ ਦੇ, ਸਾਰਾਹ ਨੇ **ਉਸ ਨਾਲ ਸਖ਼ਤੀ ਕੀਤੀ।** ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮੁਢਲਾ ਅਰਥ ਜੇ ਹਾਜਰਾ ਦੀ ਪੀੜਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੈ גַּזְּלָה (ਅਨਾਹ) ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ “ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਕਰਨਾ” ਜਾਂ “ਸਜ਼ਾ ਦੇਣਾ ਜਾਂ ਪੀੜਾ ਦੇਣਾ।”⁸ ਇਹੀ ਸ਼ਬਦ ਉਸ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮਿਸਰੀਆਂ ਨੇ ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿੱਚ ਸਨ (ਕੂਚ 1:11, 12)। ਇਹ ਦੁੱਖ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੀ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਰਾਹ ਨੇ ਹਾਜਰਾ ਨਾਲ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਬੁਰਾ ਵਿਹਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ **ਉਸ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਉਜਾੜ ਨੂੰ,** ਆਪਣੇ ਮਿਸਰੀ ਦੇਸ ਵੱਲ ਭੱਜ ਗਈ (16:1, 7)।

ਇਸਮਾਏਲ ਦਾ ਜਨਮ (16:7-16)

⁷ਪਰ ਯਹੋਵਾਹ ਦੇ ਦੂਤ ਨੇ ਉਹ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਚਸ਼ਮੇ ਕੋਲ ਉਜਾੜ ਵਿੱਚ ਲੱਭਿਆ ਅਰਥਾਤ ਸੂਰ ਵਾਲੇ ਰਾਹ ਦੇ ਚਸ਼ਮੇ ਕੋਲ। ⁸ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਹੇ ਹਾਜਰਾ ਸਾਰਈ ਦੀਏ ਗੋਲੀਏ ਤੂੰ ਕਿੱਥੋਂ ਆਈ ਹੈਂ? ਅਤੇ ਕਿੱਧਰ ਜਾਣਾ ਹੈ? ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਬੀਬੀ ਸਾਰਈ ਕੋਲੋਂ ਭੱਜ ਆਈ ਹਾਂ। ⁹ਫੇਰ ਯਹੋਵਾਹ ਦੇ ਦੂਤ ਨੇ ਉਹ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਆਪਣੀ ਬੀਬੀ ਕੋਲ ਮੁੜ ਜਾਹ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਤਾਬੇ ਕਰ ਦੇਹ। ¹⁰ਨਾਲੇ ਯਹੋਵਾਹ ਦੇ ਦੂਤ ਨੇ ਉਹ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਅੰਸ ਨੂੰ ਐਨਾ ਵਧਾਵਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਵਾਧੇ ਦੇ ਕਾਰਨ ਗਿਣੀ ਨਾ ਜਾਵੇਗੀ। ¹¹ਨਾਲੇ ਹੀ ਯਹੋਵਾਹ ਦੇ ਦੂਤ ਨੇ ਉਹ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਵੇਖ ਤੂੰ ਗਰਭਣੀ ਹੈ ਅਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਣੇਗੀ। ਉਹ ਦਾ ਨਾਉਂ ਇਸਮਾਏਲ ਰੱਖੀ ਕਿਉਂਜੇ ਯਹੋਵਾਹ ਨੇ ਤੇਰੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ। ¹²ਪਰ ਉਹ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤੇ ਜਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹ ਦਾ ਹੱਥ ਹਰ ਇੱਕ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਤੇ ਹਰ ਇੱਕ ਦਾ ਹੱਥ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵੱਸੇਗਾ। ¹³ਉਪਰੰਤ ਉਸ ਨੇ ਯਹੋਵਾਹ ਦਾ ਨਾਮ ਜੋ ਉਹ ਦੇ ਨਾਲ ਬੋਲਦਾ ਸੀ ਇਹ ਰੱਖਿਆ ਕਿ “ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਵੇਖਣਹਾਰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਹੈ” ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕੀ ਮੈਂ ਐਥੇ ਉਹ ਦੇ ਮੈਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਵੇਖਦੀ ਹਾਂ? ¹⁴ਏਸ ਲਈ ਉਹ ਉਸ

ਖੂਹ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬਏਰ-ਲਹਈ-ਰੇਈ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਵੇਖੋ ਉਹ ਕਾਦੇਸ ਅਰ ਬਰਦ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ। ¹⁵ਫੇਰ ਹਾਜਰਾ ਅਬਰਾਮ ਲਈ ਇੱਕ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਣੀ ਅਤੇ ਅਬਰਾਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਜਿਹ ਨੂੰ ਹਾਜਰਾ ਜਣੀ ਇਸਮਾਏਲ ਰੱਖਿਆ। ¹⁶ਜਦ ਹਾਜਰਾ ਇਸਮਾਏਲ ਨੂੰ ਅਬਰਾਮ ਲਈ ਜਣੀ ਅਬਰਾਮ ਛਿਆਸੀਆਂ ਵਰਿਹਾਂ ਦਾ ਸੀ।

ਆਇਤ 7. ਜਦੋਂ ਹਾਜਰਾ ਸਾਰਾਹ ਦੇ ਕ੍ਰੋਧ ਤੋਂ ਭੱਜ ਰਹੀ ਸੀ, ਕਹਾਣੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਯਹੋਵਾਹ ਦੇ ਦੂਤ ਨੇ ਉਹ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਚਸ਼ਮੇ ਕੋਲ ਉਜਾੜ ਵਿੱਚ ਲੱਭਿਆ। “ਯਹੋਵਾਹ ਦਾ ਦੂਤ” ਵਾਕ ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਵਿੱਚ ਅਠਵਿੰਜਾ ਵਾਰ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਦੂਤ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧੀ (ਨੁਮਾਇੰਦੇ) ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਧਰਤੀ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਮਸੋਪੋਤਾਮੀਆ ਵਿੱਚ, ਸ਼ਾਹੀ ਦੂਤ ਦਾ ਰਾਜੇ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਹਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਯਹੋਵਾਹ ਦਾ “ਦੂਤ” (ἄγγελος, ਮਲਕ, “ਸੰਦੇਸ਼ਵਾਹਕ”) ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਵਚਨ ਵਿੱਚ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਲਈ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਕੁਝ ਮਹਿਮਾ ਪਰਗਟ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਫਿਰ ਵੀ, ਬਾਈਬਲ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ “ਯਹੋਵਾਹ ਦਾ ਦੂਤ” ਅਕਸਰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਏ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਸੀ।⁹ ਤਾਂ ਫਿਰ ਯਹੋਵਾਹ ਦਾ ਦੂਤ ਸ਼ਾਇਦ ਯਹੋਵਾਹ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਪਰਗਟਾਵਾ – ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਦਰਸ਼ਣ – ਹੋਵੇਗਾ। ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਦਰਸ਼ਣ ਮਨੁੱਖੀ ਰੂਪ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਈ ਮੌਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਪਰਤਾਪੀ, ਅੱਗ ਜਿਹਾ ਰੂਪ ਵੇਖਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੁਦ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਰੂਪ ਸਮਝਿਆ ਸੀ।

ਹਾਜਰਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਮੁਬਾਰਕ ਸੀ ਯਹੋਵਾਹ ਦੇ ਦੂਤ ਨੇ ਉਹ ਨੂੰ ਸੂਰ ਵਾਲੇ ਰਾਹ ਦੇ ਚਸ਼ਮੇ ਕੋਲ ਉਜਾੜ ਵਿੱਚ ਲੱਭਿਆ। “ਸੂਰ” (סור, ਸੁਰ) ਨਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ “ਕੰਧ” (49:22; ਅੰਯੂਬ 24:11) ਅਤੇ ਇਹ ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਲਿਆਂ ਵਾਲੀ ਸੀਮਾ ਸੀ ਜੋ ਏਸ਼ੀਆਈ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਮਿਸਰ ਦੀ ਪੱਛਮੀ ਹੱਦ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਦੀ ਸੀ (25:18; 1 ਸਮੂਏਲ 15:7)। ਹਾਜਰਾ ਮੁਰਖ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਸੀਨਈ ਉਜਾੜ ਵੱਲ ਨੂੰ ਭੱਜਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜੋ ਇੱਕ ਇਕਾਂਤ ਇਲਾਕਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕਨਾਨ ਅਤੇ ਮਿਸਰ ਵਿਚਕਾਰ ਸੌ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਮੀਲਾਂ ਦੇ ਇਸ ਰਾਹ ਤੇ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਦੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਮੀ ਸੀ।

ਆਇਤ 8. ਜਦੋਂ ਯਹੋਵਾਹ ਦਾ ਦੂਤ ਹਾਜਰਾ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਦੂਤ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਹ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰਈ ਦੀ ਗੋਲੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਭੱਜਣ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵਾਕਫ਼ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਤੂੰ ਕਿੱਥੋਂ ਆਈ ਹੈ? ਅਤੇ ਕਿੱਧਰ ਜਾਣਾ ਹੈ? ਸੁਭਾਅ ਵਿੱਚ ਅਲੰਕਾਰਕ ਸੀ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਅਬਰਾਹਾਮ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾਣ ਦੇ ਉਸ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਤੋਂ ਸੋਚਣ ਦੇ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਜਰਾ ਨੇ ਸੱਚਾਈ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਬੀਬੀ ਸਾਰਈ ਕੋਲੋਂ ਭੱਜ ਆਈ ਹਾਂ।

ਆਇਤ 9. ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ, ਦੂਤ ਨੇ ਉਹ ਨੂੰ ਇਹ ਹਦਾਇਤ ਦਿੱਤੀ, ਆਪਣੀ ਬੀਬੀ ਕੋਲ ਮੁੜ ਜਾਹ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਤਾਬੇ ਕਰ ਦੇਹ। ਹਾਜਰਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨੀਵਿਆਂ

ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਮੁੜ ਸਾਰਾਹ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਤਾਬੇ ਕਰਨਾ ਨਾਪਸੰਦ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਇਹ ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਉਸ ਨਿਸ਼ਚਤ ਮੌਤ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗਾ ਸੀ ਜੇ ਵਿਰਾਨ ਉਜਾੜ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ।

ਆਇਤ 10. ਦੂਤ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਯਹੋਵਾਹ ਤੇਰੀ ਅੰਸ ਨੂੰ ਬਰਕਤ ਦੇਵੇਗਾ ਅਤੇ ਐੱਨਾ ਵਧਾਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਵਾਧੇ ਦੇ ਕਾਰਨ ਗਿਣੀ ਨਾ ਜਾਵੇਗੀ। ਜਦ ਕਿ ਇਹੋ ਵਾਇਦਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੇ ਅਬਰਾਹਾਮ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ (13:16; 15:5), ਉਤਪਤ ਵਿੱਚ ਹਾਜਰਾ ਹੀ ਇਕਲੋਤੀ ਔਰਤ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੇ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਵਾਇਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗਰਭਪਾਤਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦਿਆਂ ਹੋਈਆਂ ਮੌਤਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਰੱਬੀ ਵਾਅਦੇ ਨਾਲ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਬੱਚਾ ਤੰਦਰੁਸਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਅੰਸ ਅਣਗਿਣਤ ਹੋਵੇਗੀ ਉਸ ਨੂੰ ਹੌਂਸਲਾ ਅਤੇ ਕਨਾਨ ਦੇਸ ਨੂੰ ਪਰਤਣ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਮਿਲਿਆ ਹੋਵੇਗਾ।

ਆਇਤ 11. ਦੂਤ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫੇਰ ਹਾਜਰਾ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ, ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਜਰਾ ਗਰਭਣੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਦੂਤ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਣੇਗੀ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸਨ ਕਿ ਰਹੱਸਮਈ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਪਰਗਟ ਹੋਇਆ ਸੀ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਮਾਯਾ ਜਾਂ ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਉਜਾੜ ਵਿੱਚ ਤਪਦੇ ਸੂਰਜ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਜਾਗਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਜਾਣਦੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਵੱਲੋਂ ਪਰਕਾਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਅਣਜਨਮੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਲਿੰਗ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਵਾਰਸ ਜਿਸ ਦਾ ਅਬਰਾਹਾਮ ਨੂੰ ਵਾਇਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਉਹ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਅਬਰਾਮ ਛਿਆਸੀਆਂ ਵਰਿਹਾਂ ਦਾ ਸੀ (16:16) ਅਤੇ ਹਾਜਰਾ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧੀ ਮਾਂ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਯਕੀਨਣ ਸਫਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਦੂਤ ਨੇ ਹਾਜਰਾ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਬੱਚੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਇਸਮਾਏਲ ਰੱਖਣਾ। ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਇੱਕ ਕਾਰਣ ਦਿੱਤਾ: ਕਿਉਂਜੋ ਯਹੋਵਾਹ ਨੇ ਤੇਰੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ। ਇਸਮਾਏਲ (יִשְׂמָאֵל), *ਯਿਸ਼ਮਾਏਲ* ਨਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਜਾਂ ਤਾਂ “ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੁਣਦਾ ਹੈ” ਜਾਂ “ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੇ ਸੁਣ ਲਿਆ ਹੈ” ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਬਰਾਨੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਤੋੜ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਆਮ ਕਿਸਮ ਹੈ ਜੋ ਇੱਥੇ ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਯਹੋਵਾਹ ਨੇ ਹਾਜਰਾ ਦੇ ਦੁੱਖ ਵੱਲ ਕੰਨ ਲਗਾਇਆ, ਅਰਥਾਤ, ਯਹੋਵਾਹ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਸੁਆਮਣੀ ਸਾਰਾਹ ਦੇ ਬੁਰੇ ਵਰਤਾਓ ਵੱਲ ਕੰਨ ਲਗਾਇਆ।

ਆਇਤ 12. ਬੱਚੇ ਦਾ ਸੁਭਾਅ, ਚਰਿੱਤਰ ਅਤੇ ਨਸੀਬ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਾਜਰਾ ਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਇੱਕ ਮਾਂ ਇੱਛਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਦੂਤ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਹ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤੇ ਜਿਹਾ ਆਦਮੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਹੱਥ ਹਰ ਇੱਕ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਤੇ ਹਰ ਇੱਕ ਦਾ ਹੱਥ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਵੇਗਾ। ਸ਼ਬਦ אָזְל (ਪੇਰ) ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ “ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਾ” (ਯਿਰਮਿਯਾਹ 2:24; ਹੋਸ਼ੇਆ 8:9) ਇਸਮਾਏਲ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਲੰਕਾਰਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ; ਉਹ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ “ਅਜ਼ਾਦ ਬੰਜਾਰਾ” ਹੋਵੇਗਾ। ਇੱਥੇ ਜਿਸ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਉਹ ਖੇਤਾ ਘੱਟ ਤੇ ਘੋੜਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਪਾਲਤੂ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਅੱਯੂਬ 39:5-8)। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਮਾਏਲ ਇੱਕ ਜੰਗਲੀ ਆਦਮੀ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਹ ਸੱਭਿਅਤਾ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਸ ਦਾ ਰਵੱਈਆ ਘਮੰਡੀ ਅਤੇ ਵਿਦਰੋਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਹ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ

ਢਲਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹ ਹਰੇਕ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਵਾਂਗ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਮੇਲ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਹਰ ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਝਦਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਸੇ ਕਾਰਣ, ਇਸਮਾਏਲ ਨੇ **ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵੱਸਣਾ** ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਅਰਬ ਦੇ ਵੱਡੇ ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਦੇ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਤੇ, ਕਨਾਨ ਦੀ ਪੂਰਬੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਹ ਨਬੂਵਤ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਸਮਾਏਲੀਆਂ ਦੇ ਕਾਫ਼ਿਲਿਆ ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਸੋਪੋਤਾਮੀਆਂ ਤੋਂ ਮਿਸਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦੇ ਲਈ ਵੱਡੇ ਰੇਗਿਸਤਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਕਈ ਵਾਰ ਮਨੁੱਖੀ ਗੁਲਾਮਾਂ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਦਿਆਂ (37:25-28; 39:1)। ਬਾਕੀ ਇਸਮਾਏਲੀਆਂ ਨੇ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੇਡੁਇਨ ਸਮੂਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ, ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਨਾਨ ਵਿੱਚ ਸਥਾਈ ਬਸਤੀਆਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਲਿਆ (ਨਿਆਈਆਂ 7:12; 8:24)। ਫਿਰ ਵੀ, ਇਬਰਾਨੀ ਲਿਖਤ ਦਾ ਵੱਖਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਜੇ “ਸਾਹਮਣੇ” ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਇਬਰਾਨੀ ਸ਼ਬਦ *פָּנִים* (ਅਲ ਪੀਨੀ) ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਹੈ “ਮੂੰਹ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ”। NIV ਬਾਈਬਲ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ “ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵੈਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਰਹੇਗਾ।” ਇਹ ਅਨੁਵਾਦ 16:12 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਭਾਗ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, NASB ਬਾਈਬਲ 25:18 ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਬੂਵਤ ਦੇ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਦਾ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਦੀ ਹੈ “ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਟਿਕੇ ਰਹੇ।”¹¹

ਆਇਤ 13. ਇਸ ਰੱਬੀ ਮੇਲ ਦੇ ਰਾਹੀਂ, ਰਾਜਰਾ ਨੇ ਯਹੋਵਾਹ ਨੂੰ ਉਸ ਪਰਮੇਸੁਰ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਜਿਹੜਾ ਸੁਣਦਾ (16:11) ਅਤੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈ; ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਦੁੱਖ ਅਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸੁਣਿਆ ਅਤੇ ਵੇਖਿਆ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਨੇ ਅਬਰਾਹਾਮ ਨੂੰ “ਯਹੋਵਾਹ” ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਵਜੋਂ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਸੁਰਗਦੂਤ ਨੇ ਉਹੀ ਸ਼ਬਦ (יהוה), “ਯਹੋਵਾਹ”; 16:11) ਵਰਤਿਆ, ਰਾਜਰਾ ਨੇ ਯਹੋਵਾਹ ਦਾ ਨਾਮ ਜੋ ਉਹ ਦੇ ਨਾਲ ਬੋਲਦਾ ਸੀ ਇਹ ਰੱਖਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, **ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਵੇਖਣਹਾਰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੈਂ।** ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਬਰਾਨੀ ਮੂਲ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਯਹੋਵਾਹ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ NIV ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਹੈਰਾਨਗੀ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, **ਕੀ ਮੈਂ ਐਥੇ ਉਹ ਦੇ ਮੈਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਵੇਖਦੀ ਹਾਂ?**¹² ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ; ਉਹ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦੇ ਸਨ (32:30; ਨਿਆਈਆਂ 6:22, 23; 13:22; ਯਸਾਯਾਹ 6:5; ਵੇਖੋ ਕੂਚ 33:20)।

ਆਇਤ 14. ਲੇਖਕ ਨੇ ਫਿਰ ਖੂਰ ਦੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਬਏਰ-ਲਹਈ-ਰੋਈ ਵਜੋਂ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ, ਜਿਹੜਾ ਕਾਦੇਸ਼ ਅਰ ਬਰਦ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਉਂ ਦਾ ਅਰਥ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ “ਜੀਉਂਦੇ (ਵਿਅਕਤੀ) ਦੀ ਕੰਧ ਜਿਹੜਾ ਮੈਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ।”¹³ “ਕਾਦੇਸ਼” ਦੱਖਣ (ਦੱਖਣੀ ਕਨਾਨ) ਅਤੇ ਸੀਨ ਦੀ ਉਜਾੜ ਵਿਚਕਾਰ ਸੀਮਾ ਤੇ ਸੀ (ਵੇਖੋ ਗਿਣਤੀ 13:21, 26), ਪਰ “ਬਏਰ-ਲਹਈ-ਰੋਈ” ਅਤੇ “ਬਰਦ” ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਚਤ ਥਾਵਾਂ ਅਨਿਸ਼ਚਤ ਹਨ। ਬਏਰ-ਲਹਈ-ਰੋਈ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਇਸਹਾਕ ਰਹਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ (24:62; 25:11)।

ਆਇਤ 15. ਉਜਾੜ ਵਿੱਚ ਹਾਜਰਾ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਬਾਅਦ – ਜਿਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸੁਰਗਦੂਤ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰਾਹ ਕੋਲ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਅੰਸ ਦਾ ਵਾਇਦਾ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ – ਅਬਰਾਹਾਮ ਦੀ ਮਿਸਰੀ ਗੋਲੀ ਵਾਪਸ ਅਬਰਾਹਾਮ ਦੇ ਘਰ ਆ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਸਮਾਂ ਆਇਆ, ਹਾਜਰਾ ਅਬਰਾਹਾਮ ਲਈ ਇੱਕ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਣੀ, ਜਿਵੇਂ ਸੁਰਗਦੂਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸੁਰਗਦੂਤ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ (16:11) ਨੂੰ ਅਬਰਾਹਾਮ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਬਰਾਹਾਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਜਿਹ ਨੂੰ ਹਾਜਰਾ ਜਣੀ ਇਸਮਾਏਲ ਰੱਖਿਆ। ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਰੱਖਣ ਦੁਆਰਾ, ਅਬਰਾਹਾਮ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਵਾਰਿਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਬੂਲ ਕੀਤਾ ਸੀ।¹⁴

ਆਇਤ 16. ਇੱਕ ਗੁਲਾਮ ਔਰਤ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਪੁੱਤਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਆਪਣੀ ਮਿਲਖ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਵੇਗਾ ਜੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਸੀ ਜੇਕਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਅਬਰਾਹਾਮ ਦੇ ਸਾਰਾਹ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਪੁੱਤਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਅਜਿਹੀ ਘਟਨਾ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦੇ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਪਰੇ ਜਾਪਦੀ ਸੀ। ਅਬਰਾਹਾਮ ਛਿਆਸੀਆਂ ਵਰਿਹਾਂ ਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਹਾਜਰਾ ਇਸਮਾਏਲ ਨੂੰ ਜਣੀ ਅਤੇ ਸਾਰਾਹ ਛਿਅੱਤਰਾਂ ਵਰਿਹਾਂ ਦੀ ਸੀ।

ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕਤਾ

ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਚੱਕਰਦਾਰ ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਅਪਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਅਧਿਆਇ 16)

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਜਰਬਾ ਹੈ ਕਿ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਅਚਾਨਕ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਨੋਟਿਸ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ “ਚੱਕਰਦਾਰ ਰਸਤਾ” ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵੱਲ ਮੁੜਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਚੱਕਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਹਾਇਕ ਮਾਰਗ ਅਸਲੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਵੱਲ ਸਾਡੀ ਅਗਵਾਈ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ। ਇੱਕ ਬੇਢੰਗੇ ਰਾਹ ਤੇ ਕਈ ਮੀਲ ਚੱਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਲੋਕ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੋੜ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਉਹ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਸਵਾਲ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। ਉਹ ਸੋਚ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਗੁਆਚ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਦੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣ। ਇੱਕ ਲੰਬੇ ਚੱਕਰਦਾਰ ਰਸਤੇ ਤੇ ਚੱਲਣਾ ਇੱਕ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਉਤਪਤ 16 ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ, ਅਬਰਾਹਾਮ, ਸਾਰਾਹ, ਅਤੇ ਹਾਜਰਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚੱਕਰਦਾਰ ਰਾਹ ਨੂੰ ਅਪਨਾ ਲਿਆ ਸੀ, ਇੱਕ ਗਲਤ ਰਸਤੇ ਤੇ ਯਾਤਰਾ ਕਰਕੇ, ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਇ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਵਾਇਦੇ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦੇ ਲਈ ਸਾਰਾਹ ਦੇ ਵਿਕਲਪਿਕ ਤਰੀਕੇ ਨੇ ਅਤਿਰਿਕਤ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਝਗੜਿਆਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਮੁਸੀਬਤ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਇਸ ਬਿਰਤਾਂਤ ਵਿੱਚ, ਮਨੁੱਖੀ ਕਾਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਖਤਰੇ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ; ਇਸ ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਨੂੰ ਉਸ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਉਲਟ ਚੱਲਣ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਇਸ ਪੁਰਖੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਅੱਜ ਵੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਦੀ ਚੁਨੌਤੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਧਿਆਇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਵਾਇਦਿਆਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿੱਚ ਨਿਹਚਾ

ਦੇ ਨਾਲ ਧੀਰਜ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ; ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਸਮੇਂ ਸਾਰਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਡੀ ਸਮੇਂ ਸਾਰਣੀ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਿੰਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਜਾਪਣ ਵਾਲਾ ਮਾਰਗ ਲੈਣਾ। ਸੱਚੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਉਡੀਕਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਬਜਾਇ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਰਸਤਾ ਚੁਣ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਹੀ ਜਾਪਦਾ ਹੋਵੇ। ਕਈ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ, ਅਬਰਾਹਾਮ ਅਤੇ ਸਾਰਾਹ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਾਇਦੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੇ। ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਬੁਲਾਹਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿੰਨੇ ਸਾਲ ਬੀਤ ਚੁੱਕੇ ਸਨ (11:31; 15:7; ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ 7:2, 3) ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਹਾਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਦੇਸ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉੱਥੇ ਕਿੰਨੇ ਸਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਸਨ (12:1-3; ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ 7:4)। ਹੁਣ ਤੱਕ, ਉਹ ਕਨਾਨ ਦੇਸ ਵਿਚ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ (16:3); ਅਬਰਾਹਾਮ ਪਚਾਸੀ ਸਾਲਾਂ ਦਾ, ਅਤੇ ਸਾਰਾਹ ਪਚੱਤਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸੀ (ਵੇਖੋ 12:4; 17:17)। ਤਾਂ ਵੀ, ਉਹ ਸੰਤਾਨ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਸਨ। ਅਲੀਅਜ਼ਰ ਨੂੰ ਸੰਭਵ ਵਾਰਿਸ ਹੋਣ ਤੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਵਾਇਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਵਾਰਿਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਸੀ – ਉਹ ਜਿਸ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਧਰਤੀ ਦੇ ਸਭ ਘਰਾਣਿਆਂ ਨੇ ਬਰਕਤ ਪਾਉਣੀ ਸੀ – ਉਹ ਅਬਰਾਹਾਮ ਦੇ “ਤੁਖ਼ਮ” ਵਿਚੋਂ ਨਿੱਕਲੇਗਾ (15:4)।

ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਵਾਇਦਾ ਸਾਰਾਹ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਕਿਵੇਂ ਪੂਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਜੇ ਬੁੱਢੀ ਅਤੇ ਬਾਂਝ ਸੀ? ਉਸ ਨੇ ਪੁਰਾਤਨ ਮਸੋਪੋਤਾਮੀਆ ਦੇ ਨੇਮਾਂ ਅਤੇ ਰੀਤਿ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਉੱਤਰ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਜਿੱਥੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਫਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਾਰਾਹ ਨੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਬਰਾਹਾਮ ਹਾਜ਼ਰਾ ਨੂੰ ਲੈ ਲਵੇ, ਜੋ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਦਾਸੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰੇ; ਤਾਂ ਉਹ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਦਾ ਬੱਚਾ ਹੈ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ, ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ, ਉਸ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਬਾਂਝਪਨ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ – ਜਿਸ ਦਾ ਉਸ ਨੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ “ਜਣਨ ਤੋਂ ਠਾਕਿਆ” ਸੀ (16:2)। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਤਰਕ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰਿਕ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਨਾ ਹੀ ਸਾਰਾਹ ਨੇ ਨਾ ਹੀ ਅਬਰਾਹਾਮ ਨੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਆਸ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਉਡੀਕ ਕਰਨਾ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਸੀਂ ਮਜ਼ਾ ਲੈ ਸਕੀਏ, ਪਰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਹੈ। ਸੱਚਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਵਾਇਦਿਆਂ ਦੇ ਲਈ ਧੀਰਜ ਦੇ ਨਾਲ ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਇਸਰਾਈਲ ਨੂੰ ਵਾਇਦਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਧਰਤੀ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦਾ, ਮੂਸਾ, ਕਾਲੇਬ ਅਤੇ ਯਹੋਸ਼ੁਆ ਨੂੰ ਚਾਲੀ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਜੰਗਲ ਦੇ ਵਿਚ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਸੀ (ਗਿਣਤੀ 13:17-14:45)। ਫਿਰ ਵੀ, ਮੂਸਾ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਉਸ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ; ਉਹ ਉਸ ਵਿਚ ਵੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ (ਬਿਵਸਥਾ ਸਾਰ 32:48-52; 34:1-8)।

ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਹਬੱਕੂਕ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਟ ਬਾਬਲ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਰੱਬੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਲਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿਚ ਬਣੇ ਰਹਿ ਕੇ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਯਹੂਦਾਹ ਅਤੇ ਯਰੂਸ਼ਲਮ ਦੇ ਉੱਤੇ ਤਬਾਹੀ ਲਿਆਂਦੀ ਸੀ (ਹਬੱਕੂਕ 2:2-4)। ਜਦਕਿ ਬਾਬੁਲ ਦਾ ਡੋਗਿਆ ਜਾਣਾ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਲਗਭਗ ਸੱਤਰ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਸ਼ਾਇਦ ਨਬੀ ਖੁਦ ਵੀ ਇਸ

ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦੇ ਲਈ ਜੀਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ (ਹਬਕੂਕ 3:16-19; ਯਿਰਮਿਯਾਹ 29:7-14)।

ਯਸਾਯਾਹ ਨੇ ਬਾਬਲ ਦੇ ਯਹੂਦੀਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਆਸ ਨਾ ਛੱਡਣ, ਜਿਵੇਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੂਰ ਦੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇਣ ਦੇ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਜੋ ਆਪਣੀ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰੇ ਦੇ ਲਈ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਸਨ (ਯਸਾਯਾਹ 40:1-31)।

ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ, ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਮਸੀਹੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਉਲੇਖ ਇੱਕ ਦੁੱਖ ਅਤੇ ਕਸ਼ਟ ਭਰੇ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰਣ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ “ਛੁਟਕਾਰੇ” ਦੇ ਲਈ ਧੀਰਜ ਦੇ ਨਾਲ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ (ਰੋਮੀਆਂ 8:18-25)। ਇਬਰਾਨੀਆਂ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ “ਨਿਰਚਾ ਅਤੇ ਧੀਰਜ ਦੇ ਰਾਹੀਂ [ਅਸੀਂ] ਵਾਇਦਿਆਂ ਦੇ ਅਧਕਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ” (ਇਬਰਾਨੀਆਂ 6:12)।

ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੇ ਅਬਰਾਹਾਮ ਅਤੇ ਸਾਰਾਹ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੁੱਤਰ ਦੇਣ ਦੇ ਲਈ ਇੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਿਉਂ ਕਰਾਇਆ ਸੀ? ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ ਤੇ ਉਹ “ਮੁਰਦਾ ਜਿਹਾ” ਹੋ ਜਾਣ (ਇਬਰਾਨੀਆਂ 11:12), ਤਾਂ ਕਿ ਸਿਰਫ ਉਸੇ ਇਕੱਲੇ ਨੂੰ ਮਹਿਮਾ ਮਿਲੇ (ਰੋਮੀਆਂ 4:20)। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਈ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਾਰੀਆਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਲਈ, ਇਹ ਗੱਲ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਗੱਲ “ਯਹੋਵਾਹ ਦੇ ਲਈ ਔਖੀ” ਨਹੀਂ ਹੈ (18:14)। ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਰਾਹ – ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਰਾਹ – ਉਹ ਰਾਹ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਕਈ ਵਾਰ ਲੰਬਾ ਅਤੇ ਔਖਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਜਾਪੇ।

ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਲਈ ਮਨੁੱਖੀ ਕਾਰਣਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ। ਸਾਰਾਹ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜਾਣਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਬੱਚਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮਰ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਵੀ ਇਸ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਬੱਚਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕੇ। ਉਹ ਜਾਣਦੀ ਸੀ ਕਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੇ ਅਬਰਾਹਾਮ ਨੂੰ ਨਾਮਿਤ ਵਾਰਿਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਛਾਣ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ (15:4), ਪਰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਮਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਪਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ਤੇ, ਬਹੁਤ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਲਈ, ਉਸ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਵੇਗੀ; ਪਰ ਹੁਣ ਉਹ ਬੱਚਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਉਚਿਤ ਹਾਲਤ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਸਾਰਾਹ ਨੇ ਅਬਰਾਹਾਮ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰਸ ਦੇਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਤਰਕਸੰਗਤ ਤਰੀਕਾ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਦਾਸੀ ਹਾਜਰਾ ਅਬਰਾਹਾਮ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਵੇਗੀ, ਤਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਜੋ ਬੱਚਾ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਬੱਚਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਕਾਰਣ ਦੇ ਵਿਚਲਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਆਧੁਨਿਕ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ; ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਸੁਭਾਅ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ। ਸਾਰਾਹ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸੋਚ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਸਿਰਫ ਤਰਕਸੰਗਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਸਿਰਫ ਉਹੀ ਇੱਕ ਵਿਕਲਪ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਆਪਣੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਅਰਥ ਵਿਚ, ਉਹ ਇੱਕ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੋਂ ਚਾਤਰ ਸਮਝਣਾ ਸਦਾ ਖਤਰਨਾਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੱਚਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਵਚਨ ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਰੋਮੀਆਂ 10:17), ਪਰ ਸਾਰਾਹ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਮਾਰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖ ਰਹੀ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਲੱਗਦਾ ਸੀ (ਕਹਾਉਤਾਂ 14:12)। ਹਾਜਰਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅਣਜਨਮੇ ਬੱਚੇ ਦੀ

ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਗਰਮੀ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਭਿਆਨਕ ਮੌਤ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਿਆਨਕ ਨਿਕਲਿਆ ਹੁੰਦਾ, ਜੇਕਰ “ਯਹੋਵਾਹ ਦੇ ਦੂਤ ਨੇ” ਉਸ ਵਿਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨਾ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ (16:7)।

ਇਸ ਘਟਨਾ ਵਿਚ, ਸਾਰਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਉੱਤੇ ਦੇਸ਼ ਲਾਉਣਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ (16:2)। ਸ਼ਤਾਨ ਉਸ ਦੇ ਕੰਨ ਦੇ ਵਿਚ ਫੁਸਫੁਸਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇਗਾ, “ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇਰੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ! ਜੇਕਰ ਉਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਤੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਉਹ ਹੁਣ ਤੱਕ ਤੈਨੂੰ ਅਬਰਾਹਾਮ ਦੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮਾਂ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ” (ਵੇਖੋ 3:1-6)। ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਲੋਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਅਸੀਂ ਵੀ ਇਸੇ ਫਾਰੀ ਵਿਚ ਫਸ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਡੀਆਂ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾਵਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਉਸ ਤਰੀਕੇ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਚ ਨਾ ਦੇਵੇ ਜੋ ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਨਿਗਾਹ ਵਿਚ ਸਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਮਸੀਹਾ ਦਾ ਰੁਤਬਾ ਲੈਣ ਦੇ ਲਈ ਸ਼ਤਾਨ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਯਿਸੂ ਦੀ ਪਰੀਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਦੁੱਖ ਝੱਲਣ ਦੀ ਬਜਾਇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਵਧੇਰੇ ਤਰਕ-ਸੰਗਤ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਚਾਲੀ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਰਤ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕੁਝ ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ ਰੋਟੀਆਂ ਵਿਚ ਬਦਲਣ ਵਿਚ ਕੀ ਨੁਕਸਾਨ ਸੀ? ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸ਼ਤਾਨ ਨੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਉਸ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਜੇਕਰ ਯਿਸੂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੈਕਲ ਦੇ ਕਿੰਗਰੇ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਡੇਗ ਦਿੰਦਾ ਅਤੇ ਸਵਰਗਦੂਤਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਉਸ ਦੇ ਮਸੀਹਾ ਹੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਸੀ? ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ, ਸਲੀਬ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਸ ਦੇ ਮਸੀਹਾ ਹੋਣ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਬਦਲੇ ਉਸ ਦੀ ਮਸਹਸੂਦਾ ਮੌਤ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦੇਣਾ ਸੀ (1 ਯੂਹੰਨਾ 2:2)। ਯਿਸੂ ਨੇ ਸ਼ਤਾਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਤਰਕਸੰਗਤ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮਨੁੱਖਜਾਤੀ ਨੂੰ ਸਦੀਪਕ ਕਾਲ ਦੇ ਲਈ ਗੁਆਚਿਆ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਬੇਆਸ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 15:1-4, 16-19)।

ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਰਾਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਆਤਮਿਕ ਚੱਕਰਦਾਰ ਰਸਤਾ ਅਕਸਰ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਝਗੜਿਆਂ ਵੱਲ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਲੋਕ ਸੰਸਾਰੀ ਬੁੱਧ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਹ ਅਕਸਰ “ਸਾੜੇ,” “ਸਵਾਰਥੀ ਲਾਲਸਾਵਾਂ,” ਅਤੇ “ਗੜਬੜੀ” ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਯਾਕੂਬ 3:13-18)। ਅਬਰਾਹਾਮ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਇਹੋ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਝਗੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣਾ ਦਰਦਨਾਕ ਅਤੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸਾਰਾਹ ਨੇ ਅਬਰਾਹਾਮ ਨੂੰ ਇੱਕ ਉਪ-ਪਤਨੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰਾ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਸਦਭਾਵਨਾ ਦੇ ਲਈ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਿੰਨਾ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਜਦੋਂ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਗਲਾਤੀਆਂ ਦੇ ਮਸੀਹੀਆਂ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, “ਭਲਾ, ਆਤਮਾ ਦੁਆਰਾ ਅਰੰਭ ਕਰ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਸਰੀਰ ਦੁਆਰਾ ਸਮਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹੋ?” (ਗਲਾਤੀਆਂ 3:3)। ਪਰਮੇਸੁਰ ਅਬਰਾਹਾਮ ਅਤੇ ਸਾਰਾਹ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਇਹੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਕਈ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਆਤਮਿਕ ਸਫਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਸਨ; ਪਰ ਹੁਣ ਉਹ ਇੱਕ ਚੱਕਰਦਾਰ ਰਸਤਾ ਅਪਨਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਕਿ ਆਪਣੇ ਝਾਂਝਪਨ ਦੀ ਦੁਰਬਲਤਾ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰ ਸਕਣ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਵਿਚ ਬਦਲਾਅ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਘੱਟਣ ਦੀ ਬਜਾਇ ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਧ ਗਈ। ਲਗਭਗ ਸਾਰਾਹ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਸਾਰ ਹੀ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਕੰਮ – “ਝਗੜਾ,” “ਈਰਖਾ,” ਅਤੇ “ਗੁੱਸੇ ਦਾ ਵਿਸਫੋਟ” ਨੇ

(ਗਲਾਤੀਆਂ 5:19, 20) – ਅਬਰਾਹਾਮ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਲੱਗੇ।

ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਖਾਤੇ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਬਰਾਹਾਮ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਹਾਜਰਾ ਤੁਰੰਤ ਗਰਭਵਤੀ ਹੋ ਗਈ (16:3, 4); ਅਤੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ, ਉਹ ਜਵਾਨ ਦਾਸੀ ਘਮੰਡ ਨਾਲ ਭਰ ਗਈ ਅਤੇ ਸਾਰਾਹ ਨੂੰ ਤੁੱਛ ਸਮਝਣ ਲੱਗੀ (16:4) ਉਸ ਨੇ ਸਾਇਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਰਾਹ ਦੇ ਸਮਾਨ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਲਕਿਨ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡਾ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ (ਵੇਖੋ ਕਹਾਉਤਾਂ 30:23)। ਦੁੱਖੀ ਅਤੇ ਨਾਰਾਜ਼ ਸਾਰਾਹ ਨੇ, ਆਪਣੇ ਦੁੱਖ ਦੇ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਅਬਰਾਹਾਮ ਦੇ ਪਾਪ ਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਠਹਿਰਾਵੇ (16:5)। ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਣ, ਪੁਰਖੇ ਨੇ ਹਾਜਰਾ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਸਾਰਾਹ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ; ਪਰ ਫਿਰ ਸਾਰਾਹ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਬੁਰਾ ਵਿਹਾਰ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਇੰਨੇ ਦੁੱਖ ਦੇ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਮਿਸਰੀ ਇਸਤਰੀ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਭੱਜ ਗਈ (16:6)।

ਸਾਰੇ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਘਰਾਣੇ ਵਿਚ ਵਾਪਰ ਰਹੀਆਂ ਬੁਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਇਸ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਵਾਪਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਦੁੱਖੀ ਸਨ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਿਆਹ ਵਿਚ, ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ, ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕਲੀਸੀਆ ਵਿਚ ਵੀ ਅਕਸਰ ਇਹੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ, ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਲਾਉਣਾ ਅਤੇ ਗੁੱਸਾ ਕਰਨਾ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨਾ ਹੀ ਉੱਥੇ ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਜਿੱਥੇ ਮਤਭੇਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਪਰਸਪਰ ਪਾਪ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕਰਨ ਦੀ, ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕਰਨ ਦੀ, ਅਤੇ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਦੂਸਰੇ ਤੋਂ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੋਂ ਵੀ ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਵੇਖੋ ਮੱਤੀ 6:12-15; ਅਫ਼ਸੀਆਂ 4:29-32; ਕੁਲੁੱਸੀਆਂ 3:12-15)।

ਯੂਸੁਫ਼ ਦੇ ਪ੍ਰੀਤ ਯਾਕੂਬ ਦੇ ਪੱਖਪਾਤ ਨੇ ਇਸ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਬਣਾਇਆ। ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਯੂਸੁਫ਼ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਲਾਲਡਾ ਸੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਤਸਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਭਾਈਆਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉੱਠੇ। ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਰਣ, ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਫਰਤ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਸਨ; ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਸਰ ਦੇ ਵਿਚ ਗੁਲਾਮ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵੇਚ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਨਾਲ, ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਝੂਠ ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ (37:1-36)। ਬਹੁਤ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਮਿਸਰ ਵਿਚ, ਯੂਸੁਫ਼ ਦੇ ਕੋਲ ਮੌਕਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਬਦਲਾ ਲੈ ਲਵੇ; ਪਰ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰੀਤ ਉਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਸਨ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਕੋਲ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂਕਿ ਉਹ ਦੁਬਾਰਾ ਇੱਕ ਪਰਿਵਾਰ ਹੋ ਸਕਣ (45:1-28)।

ਮੁਸੀਬਤ ਲਈ ਇੱਕ ਰਸਤਾ। ਆਤਮਿਕ ਚੱਕਰਦਾਰ ਰਾਹ ਜੋ ਆਤਮਿਕ ਚੱਕਰ ਜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਟਕਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਵਿਨਾਸਕਾਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਮੁੜਦੇ। ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਭੱਜਣਾ ਅਸਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ, ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਇ, ਨਿਰੰਤਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਭੱਜਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਮਾਲਕਣ ਦੇ ਵਾਂਗ, ਹਾਜਰਾ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਗਲਤ ਸੀ। ਉਹ ਇੰਨੀ ਘਮੰਡੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰਾਹ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦੁਰਵਿਹਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ

ਨੂੰ ਐਖਿਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਜੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਉਹ ਸੀ ਆਪਣੇ ਅਪ ਨੂੰ ਨਿਮਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਅਬਰਾਰਾਮ ਦੇ ਤੰਬੂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਜਾਣਾ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਾਪ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਮਾਲਕਣ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗਣਾ। ਇਹੀ ਸੀ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦੂਤ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਹਾਜਰਾ ਨੇ ਘਰ ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਿਹਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਇੱਕ ਸੱਚਾ ਬਦਲਾਅ ਵਿਖਾਇਆ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਅਗਾਂਹ ਤੋਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕਠੋਰ ਵਿਹਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ।

ਬੇਸ਼ੱਕ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਮਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅਣਜੰਮੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਭਲਾਈ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਚਿੰਤਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਉਸ ਆਤਮਿਕ ਦਰਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਠੀਕ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਅਬਰਾਰਾਮ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹਾਜਰਾ ਦੇ ਲਈ ਜੇ ਰੱਬੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਸੀ ਉਸ ਵਿਚ ਹਾਜਰਾ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਬਦਸਲੂਕੀ ਦੇ ਥਾਂ ਇੱਕ ਚੰਗੇ ਸਵਾਗਤ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਇੱਕ ਵਾਇਦਾ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਵੇਗੀ ਜੋ ਕਈਆਂ ਦਲਾਂ ਦਾ ਪਿਤਾ ਹੋਵੇਗਾ (16:10, 11)। ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਕਾਬਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਵੀ ਜੀਉਂਦੀ ਰਹਿ ਸਕੀ, ਇਸ ਲਈ ਹਾਜਰਾ ਨੇ “ਯਹੋਵਾਹ ਦਾ ਨਾਮ” ਪੁਕਾਰਿਆ (16:13)।

ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਤਮਿਕ ਚੱਕਰਦਾਰ ਰਾਹ ਲੈ ਲਏ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਲੈ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨਾਂ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਅਜਿਹੇ ਸਮਿਆਂ ਤੋਂ, ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਹੈ – ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਹਾਜਰਾ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ – ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਦੂਸਰਾ “ਰਾਹ” (17:17, ਡੋਰੇਕ) ਲੈ ਲਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਰਾਹ ਤੇ ਵਾਪਸ ਪਰਤ ਆਵੇ ਜੋ ਉਸ ਕੋਲ ਵਾਪਸ ਪਰਤਦਾ ਹੈ (16:7-9)।

ਜਦੋਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਇਸਰਾਈਲ ਨੂੰ ਮਿਸਰ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਰਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅੱਗ ਦੇ ਥੰਮ੍ਹ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਦਿਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬੱਦਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਰਾਹ [17:17, ਡੋਰੇਕ] ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਅਤੇ ਫਿਰ ਲਾਲ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਲੈ ਚੱਲਿਆ (ਕੂਚ 13:17, 18; ਵੇਖੋ 14:19, 20)।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸਰਾਈਲੀਆਂ ਨੂੰ ਸੀਨਈ ਪਹਾੜ ਤੇ ਚੜਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਸਾਂ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਨੇਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਆਤਮਿਕ “ਰਾਹ” ਉੱਤੇ ਚੱਲਣਾ ਸਿਖਾਵੇਗਾ (ਡੋਰੇਕ; ਬਿਵਸਥਾ ਸਾਰ 5:33)। ਉਸ ਦਾ ਮਾਰਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਬਜਾਏ ਜੀਵਨ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ (ਬਿਵਸਥਾ ਸਾਰ 30:19, 20)। ਪਰ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ “ਰਾਹ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਫਿਰ ਗਏ” ਅਤੇ ਮੂਰਤੀਪੂਜਾ ਕੀਤੀ (ਕੂਚ 32:8)। ਇਸ ਆਤਮਿਕ ਚੱਕਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਿਆਨਕ ਸਿੱਟੇ ਨਿਕਲੇ: ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਗਤੀ ਟੁੱਟ ਗਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਸ ਅਤੇ ਹੈਕਲ ਦਾ ਨਾਸ, ਅਤੇ ਵਾਇਦਾ ਕੀਤੀ ਭੂਮੀ ਤੋਂ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਣਾ। ਮੂਸਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ (ਬਿਵਸਥਾ ਸਾਰ 29:24-30:1); ਫਿਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰੱਖੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਪਛਰਾਤਾਪ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਸ ਵੱਲ ਮੁੜ ਆਉਣ ਤਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਦਯਾ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਲਾਮੀ ਦੇ ਦੇਸ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਵਾਪਸ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ (ਬਿਵਸਥਾ ਸਾਰ 30:2, 3)।

ਬਾਅਦ ਵਿਚ, ਨਬੀਆਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਆਤਮਿਕ ਭਟਕਣ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਕੋਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇਸ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸਰਾਈਲ ਦਾ ਸੀ। ਯਸਾਯਾਹ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਬੁਲਾਰਟ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ:

ਉੱਥੇ ਇੱਕ ਸ਼ਾਹੀ ਰਾਹ [ਡੋਰੇਕ] ਹੋਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਉਹ ਰਾਹ "ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਰਾਹ [ਡੋਰੇਕ]" ਕਹਾਵੇਗਾ, ਕੋਈ ਅਸੁੱਧ ਉਹ ਦੇ ਉੱਤੇ ਦੀ ਨਹੀਂ ਲੰਘੇਗਾ, ਉਹ ਛੁਡਾਏ ਹੋਇਆਂ ਦੇ ਲਈ ਹੋਵੇਗਾ, ਰਾਹੀਂ ਭਾਵੇਂ ਮੂਰਖ ਹੋਣ ਕੁਰਾਹੇ ਨਾ ਪੈਣਗੇ . . . । ਪਰ ਛੁਡਾਏ ਹੋਏ ਉੱਥੇ ਚੱਲਣਗੇ। ਯਹੋਵਾਹ ਦੇ ਮੁੱਲ ਲਏ ਹੋਏ ਮੁੜ ਆਉਣਗੇ, ਉਹ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸੀਯੋਨ ਨੂੰ ਆਉਣਗੇ . . . । (ਯਸਾਯਾਹ 35:8-10; ਵੇਖੋ 40:3-5; 43:19; 55:7-9)।

ਸਿੱਟਾ: ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਕੋਲ ਵਾਪਸ ਮੁੜਣ ਦਾ ਰਾਹ। ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ, "ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਯਿਸੂ ਮਸੀਹ ਦੀ ਖੁਸ਼ ਖਬਰੀ" (ਮਰਕੁਸ 1:1) ਯੂਹੰਨਾ ਬਪਤਿਸਮਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਤਮਿਕ ਚੱਕਰਦਾਰ ਰਾਹ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾਵੇ। ਯੂਹੰਨਾ ਦਾ ਕੰਮ ਸੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਰਸਤੇ [ὁδὸς, ਹੋਡੋਸ] ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ "ਉਹ ਦੇ ਰਾਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ" ਕਰਨਾ ਸੀ (ਮਰਕੁਸ 1:3)। ਉਸ ਨੇ "ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮਾਫ਼ੀ ਲਈ ਤੇਬਾ ਦੇ ਬਪਤਿਸਮੇ ਦਾ ਪਰਚਾਰ" ਕਰਨ ਦੇ ਦੁਆਰਾ (ਮਰਕੁਸ 1:4) ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਲਈ ਯਿਸੂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਕੀਤਾ ਕਿ, "ਵੇਖੋ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਲੇਲਾ ਜਿਹੜਾ ਜਗਤ ਦਾ ਪਾਪ ਚੁੱਕ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ" (ਯੂਹੰਨਾ 1:29)।

ਬਾਅਦ ਵਿਚ, ਸਲੀਬ ਦੇ ਸਾਯੇ ਵਿਚ, ਯਿਸੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਉਲਝਣ ਵਿਚ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਛੱਡ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੇ (ਯੂਹੰਨਾ 13:36, 37)। ਯੂਹੰਨਾ 14 ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ, ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਪਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ "ਪਿਤਾ ਦੇ ਘਰ" (ਸਵਰਗ) ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਈ "ਜਗਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ" ਦੇ ਲਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਫਿਰ ਆਣ ਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਲਵਾਂਗਾ (ਯੂਹੰਨਾ 14:2, 3)। ਤਦ ਯਿਸੂ ਨੇ ਇਹ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ, "ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਦਾ ਰਾਹ [ਹੋਡੋਸ] ਜਾਣਦੇ ਹੋ" (ਯੂਹੰਨਾ 14:4) ਥੋਮਾ ਨੇ ਉਹ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਸਾਨੂੰ ਇਹੋ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਕਿੱਥੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ, ਫੇਰ ਰਾਹ [ਹੋਡੋਸ] ਕਿੱਥੁਰ ਜਾਣੀਏ? ਯਿਸੂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ "ਰਾਹ [ਹੋਡੋਸ] ਅਤੇ ਸਚਿਆਈ ਅਤੇ ਜੀਉਣ ਮੈਂ ਹਾਂ। ਕੋਈ ਮੇਰੇ ਵਸੀਲੇ ਬਿਨਾ ਪਿਤਾ ਦੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ" (ਯੂਹੰਨਾ 14:5, 6)। ਜਦਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਰਾਹ ਲੈਣ ਦੇ ਲਈ ਪਰਤਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਿਰਫ ਯਿਸੂ ਹੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ, ਸਵਰਗ, ਅਤੇ ਅਨੰਤ ਜੀਵਨ ਦਾ ਰਸਤਾ, ਸੜਕ, ਜਾਂ ਰਾਹ (ਹੋਡੋਸ) ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਮਸੀਹੀਆਂ ਨੂੰ "ਰਾਹ [ਹੋਡੋਸ]" ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ 9:2; 22:4; 24:14)। ਮਸੀਹ ਪਿਤਾ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਇਕਮਾਤਰ ਰਸਤਾ ਹੈ (ਵੇਖੋ ਲੂਕਾ 15:11-32)।

ਟਿੱਪਣੀਆਂ

¹ਉਤਪਤ 16:3 ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ਸਮੇਂ ਅਬਰਾਹਾਮ ਪਚਾਸੀ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਅਤੇ ਸਾਰਾਹ ਪਚੱਤਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸੀ। (ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਅਬਰਾਹਾਮ ਨੇ ਹਾਰਾਨ ਨੂੰ ਛੱਡਿਆ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਲਈ 12:4 ਵੇਖੋ ਅਤੇ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚਲੇ ਉਮਰ ਦੇ ਫਰਕ ਲਈ 17:17 ਵੇਖੋ।) ²ਹਰਮਨ ਜੇ. ਐਸਟਲ, "גורגזן," TWOT ਵਿਚ, 2:947. ³ਬਿਓਫਾਈਲ ਜੇ. ਮੀਕ, ਅਨੁਵਾਦ, "ਰੀਅਲ ਅਡੋਪਸ਼ਨ," ਐਨਸੀਐੱਟ ਨੀਅਰ ਈਸਟਰਨ ਟੈਕਸਸ ਰੀਲੇਟਿੰਗ ਟ੍ਰਾਈ ਓਲਡ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ, ਤੀਸਰੀ ਸੋਧ, ਸੋਧ ਜੋਮਸ ਬੀ. ਪ੍ਰੀਚਰਡ (ਪ੍ਰਿੰਸਟਨ, ਨਿਊ ਜਰਸੀ: ਪ੍ਰਿੰਸਟਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ

ਪ੍ਰੈਸ, 1969), 220 ਵਿਚ ਇਸ ਅਭਿਆਸ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇ ਲਈ, ਵੇਖੋ ਵਿਕਟਰ ਪੀ. ਹੈਮਿਲਟਨ, *ਦੀ ਬੁੱਕ ਆਫ ਜੈਨੇਸਿਸ ਚੈਪਟਰਸ 1-17*, ਦ ਨਿਊ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਕਮੈਂਟਰੀ ਐਂਡ ਦ ਓਲਡ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸ਼ੀਗਨ: ਵਿਲੀਅਮ ਬੀ. ਈਡਰਮੈਨਸ ਪਬਲਿਸ਼ਿੰਗ ਕੰਪਨੀ, 1990), 444. "ਉਤਪਤ 3:17 ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਦਮ ਨੇ ਹੱਵਾਹ ਦੀ "ਗੱਲ ਸੁਣੀ।" ⁵ ਹੈਮਿਲਟਨ, 446. ⁶ ਉਤਪਤ 3:12, 13 ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਇ, ਆਦਮ ਅਤੇ ਹੱਵਾਹ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਉੱਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣ ਦੀ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ। ⁷ *ਦ ਕੇਡ ਆਫ ਹੇਮਰਾਬੀ* 146. ⁸ ਲਿਓਨਾਰਡ ਜੇ. ਕੋਪਸ, "TWO7," *TWO7*, 2:682. ⁹ ਵੇਖੋ 16:7, 9-11, 13; 22:11, 12, 15; 31:11, 13; 32:24, 28, 30; ਕੂਚ 3:2, 4; ਨਿਆਈਆਂ 6:12, 14, 22; 13:6, 9, 22. ¹⁰ ਕ੍ਰਾਂਸਿਸ ਬ੍ਰਾਊਨ, ਐੱਸ. ਆਰ, ਡਰਾਇਵਰ, ਅਤੇ ਚਾਰਲਸ ਏ. ਬ੍ਰਿਗਸ, *ਏ ਹਿਬਰੂ ਐਂਡ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਲੈਕਸੀਕਨ ਆਫ ਦ ਓਲਡ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ* (ਓਕਸਫੋਰਡ: ਕਲੈਰੈਂਡ ਪ੍ਰੈਸ, 1962), 825.

¹¹ ਇਹ ਅਨੁਵਾਦ ਵਿਚ ਇੱਕ ਅਸੰਗਤੀ ਹੈ। ਇਸਮਾਏਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਭਵਿੱਖਵਾਈ (16:18) ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਹੋਣਾ 25:18 ਵਿਚ ਉਸੇ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ¹² RSV ਅਤੇ NRSV ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ¹³ ਕੇਨੇਥ ਏ. ਮੈਥਿਊ, *ਜੈਨੇਸਿਸ 11:27-50:26*, ਦ ਨਿਊ ਐਮੀਰੀਕਨ ਕਮੈਂਟਰੀ, ਜਿਲਦ 1B (ਨੈਸਵਿਲ: ਬਰੋਡਮੈਡ ਐਂਡ ਹੌਲਮੈਨ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼, 2005), 192. ¹⁴ ਇੱਕ ਦਾਸੀ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਭਾਗ ਮਿਲ ਸਕੇ। (*ਦ ਕੇਡ ਆਫ ਹੇਮਰਾਬੀ* 171.)